

Téma:

**SZAKPOLITIKAI TANULMÁNY
ENERGETIKA ÉS FENNTARTHATÓ
FEJLŐDÉS**

Időszak:

2013. november

Dátum:

2013. december 17.

Az anyag az NFM_SZERZ/378/1 (2012) számú
szerződés teljesítésére készült.

Tartalom

Vezetői összefoglaló.....	1
1. Monitoring	4
1.1. Piaci folyamatok.....	4
2. Elemzések	9
2.1. Élének érdeklődés, ugyanakkor finanszírozási akadályok a lakossági energiahatékonysági beruházások terén.....	9
A lakóépületek energiahatékonysága	10
Az energiahatékonysági beruházások kilátásai	12
A lakosság hozzájárulása az energiahatékonysági beruházásokhoz	18

Vezetői összefoglaló

2013 novemberében a második, lakossági energiaárakat érintő rezsiköltség-csökkentés hatása még csak mérsékelten érződött. A távhő ára havi összehasonlításban vizsgálva 8,5 százalékkal csökkent, míg 2012 decemberéhez képest az árcsökkenés mértéke elérte a 17,7 százalékot. Ugyanakkor a villamos energia és a földgáz lakossági árában 2013 novemberében még nem jelent meg a második rezsicsökkentés jótékony hatása. A szilárd energiahordozók esetében a szezonális hatásoknak megfelelően havi bázison kismértékű áremelkedés volt regisztrálható.

A Brent olaj jegyzésére 2013. szeptember elejétől november közepéig a hordónkénti 119 dolláros szintről 105 dollár alá esett. Majd november végétől az ár felpattanása volt megfigyelhető, amelyet az Iránnal szembeni szankciók részleges feloldásáról szóló sikeres egyeztetés sem mérsékelte. A következő hónapokban elsősorban a Fed monetáris lazításával kapcsolatos hírek, a világgazdaság növekedési kilátásainak, valamint az amerikai olajtartalékok mértékének változása mozgathatja az árfolyamot.

A hazai kiskereskedelmi benzinár 2013 novemberében átlagosan 397 forint/liter volt, míg a gázolajé 418 forint/liter. Az előző év azonos időszakához viszonyítva így benzin esetében 2,7, gázolaj esetében pedig 2,6 százalékos csökkenés volt megfigyelhető. Havi bázison a benzin ára 2, a gázolajé 1,6 százalékkal mérséklődött, ami döntően az olaj az alacsonyabb világpiaci árának köszönhető. 2013 novemberében a vizsgált régiós országok közül egyedül Romániában lehetett olcsóbban benzint tankolni, gázolaj esetében továbbra is Magyarországon a legmagasabb az ár a közép-kelet-európai régióban. 2014. január 1-jétől Romániában 7 eurócenttel emelkedik a benzin jövedéki adója, míg gázolaj esetében a kormányzat a hasonló mértékű adóemelés elhalasztását kérte az IMF-től és az Európai Bizottságtól. Az romániai üzemanyagár emelkedés az üzemanyag-turizmus visszaesése, valamint a tranzitforgalom hazánkon kívüli üzemanyag-vételezésének csökkenése révén hozzájárulhat a magyarországi költségvetési bevételek emelkedéséhez.

A hazai földgáztározókban 2013. december 11-én 2584 millió köbméter mobilgáz volt, ami 21,5 százalékkal kevesebb, mint 2012 azonos időszakában. Az egy hónappal ezelőtti szinthez képest pedig 261 millió köbméterrel apadtak a készletek. A stratégiai gáztározóban az említett napon 1196 millió köbméter földgáz volt, ami 432 millió köbméterrel haladta meg a biztonsági készlet szintjét. A tározók alacsony töltöttségét, valamint az ukrán belpolitikai helyzet bizonytalanságát figyelembe véve továbbra is indokolt, hogy az gázigények kielégítése a lehetőségeknek megfelelően elsősorban importból történjen.

Korábbi közvélemény-kutatásaink igazolták a lakossági rezsiköltség-csökkentést szolgáló intézkedések társadalmi sikerét. A háztartások energiaköltségeinek további mérséklődését eredményezhetik az épület-energiahatékonysági beruházások. A Századvég 2013 novemberében felmérést végzett, amelyben arra kereste a választ, hogy milyen energetikai állapotú épületben élnek a magyar háztartások, milyen az energiahatékonysági fejlesztésekkel kapcsolatos attitűdjük, milyen hátráltató tényezők állnak e beruházások útjában, valamint, hogy milyen többletterhet vállalnának a lakóépületek energetikai korszerűsítését szolgáló beruházások támogatása érdekében.

Felmérésünk során a válaszadók több mint 50 százaléka úgy nyilatkozott, hogy lakóépületének energiahatékonysága megfelelő. A válaszok alapján nem mutatkozott szignifikáns összefüggés az épületek vélt életkora és energiahatékonysága között, egyedül a 2000 után épült lakóépületekben élők esetében volt kiugróan pozitív az épület energiahatékonyságának megítélése. Az épületek energiahatékonyságának megítélésben generációs különbséget tapasztaltunk, ugyanis a fiatalabb korosztály gyengébb, az idősebb pedig jobb energetikai állapotúnak ítélte meg lakóépületét, holott az újjépítésű lakóegységekben a fiatalabb generáció felül-, az idősebb generáció pedig alulreprezentált.

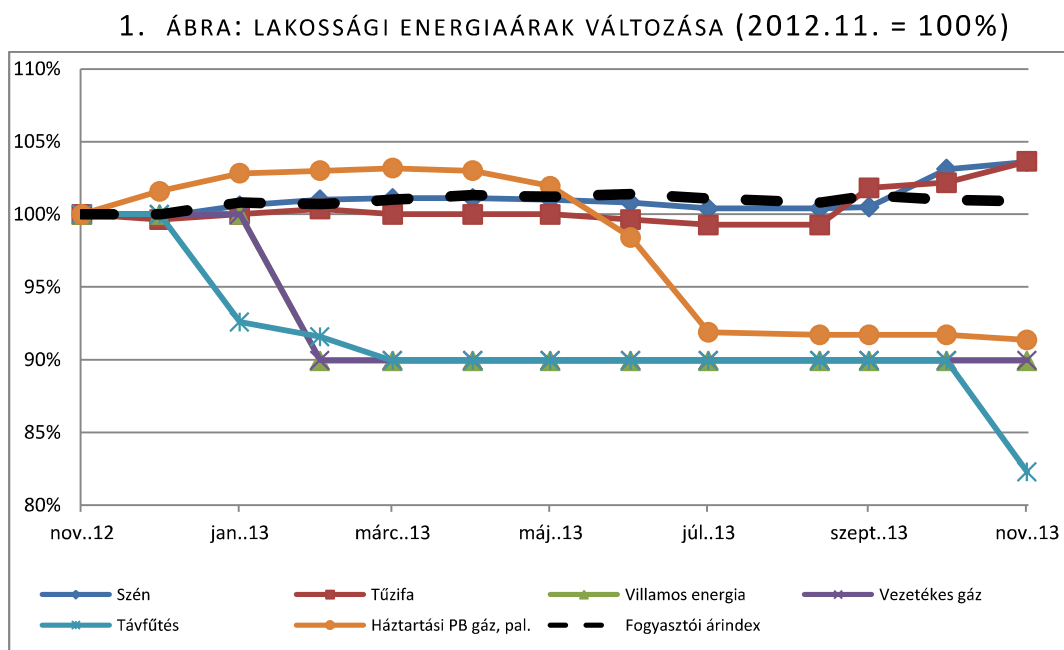
A lakossági épület-energiahatékonysági beruházásainak rövid távú jövőképe felmérésünk szerint vegyes képet mutat. A válaszadók 13,5 százaléka nyilatkozott úgy, hogy a következő két évben mindenképpen tervez ilyen beruházást, míg 28,9 százalékuk kötötte az investíciót valamilyen pénzügyi támogatáshoz. A válaszadók közel fele a pénz hiányát, a finanszírozási problémákat jelölte meg elsődleges tényezőnek, amelyek az energetikai korszerűsítések útjában állnak. A médiában gyakran elhangzik, hogy rezsiköltség-csökkentés visszafogja az energiahatékonysági beruházásokat, demotiválja a fogyasztókat energiatakarékosságban. Felmérésünk eredménye cáfolta e vélekedéseket, mindössze a válaszadók 0,3 százaléka állította azt, hogy a rezsicsökkentés miatt nem hajt végre beruházást a következő két évben, 69 százalékuk pedig a felújításokat függetlennek tartotta a felújításoktól. Ugyanakkor 23,5 százalékuk úgy vélte, a rezsicsökkentés miatt későbbre lehet halasztani e beruházások végrehajtását, ami egyfelől igazolja a kormányzati politika sikerességét, hiszen csökkent a lakosságon lévő költségnyomás, másfelől viszont aktív kommunikációt tesz szükségessé az energiahatékonyság ösztönzése érdekében.

Közvélemény-kutatásunk szerint a lakosság abszolút többsége (57,5 százaléka) nyitott lenne az energiatarifák rugalmasabbá válására. Az időben differenciált tarifarendszer, valamint a technikai feltételül szolgáló okos mérési rendszer kialakítása, a fogyasztás tudatosítása és annak időbeni eltolása által csökkenheti a lakossági energiaköltségeket, illetve a villamosenergia-rendszer szabályozhatósága is könnyebbé válhatna. Felmérésünk visszaigazolta az előfeltevésünket, mely szerint a fiatalabb generáció sokkal nyitottabb az árrendszer időbeni differenciálására, a 18–29 éves korosztályban az említett újítás támogatottsága 71,9 százalékos volt, addig az 50–59 éves korban ez az arány mindössze 48,3 százaléknak adódott.

Kutatásunkban azt is megvizsgáltuk, a lakosság milyen részaránya lenne hajlandó 1-2 százalékkal többet fizetni az áramért és a gázért, hogy így az állam 50 százalékos támogatást nyújthasson energiahatékonysági beruházásokhoz. A válaszadók közel 60 százaléka vállalná ezt a többletterhet, 39 százalékuk pedig nem. Mivel a magyar lakosság mindenfajta díjemelésre rendkívül érzékeny, így a lépés kommunikációja kulcskérdés. A hozzájárulási hajlandóságra zárt kérdés formájában is rákérdeztünk. A válaszadók közel negyede havi 500–1000 forintos energiaköltség-többletet is vállalna annak érdekében, hogy a befolyó pénzből az állam épületenergetikai korszerűsítéseket támogasson. Havi 100 forint alatti többletköltséget a megkérdezettek 6,6, több mint 2000 forint felettit pedig 13,5 százaléka lenne hajlandó fordítani az említett cél érdekében. Felmérésünkben az önbevallás szerinti hozzájárulás mértéke a jövedelmekkel fordított képet mutatott. A társadalom alacsonyabb jövedelmű rétege vélhetően azért áldozna magasabb összeget az energiahatékonysági beruházásokat előmozdító állami támogatások érdekében, mert érzékenyebb az rezsiköltségekre (kiadásainak magasabb részét teszik ki az energiaköltségek), illetve a módosabb rétegek kisebb mértékben vannak ráutalva az állami támogatásra e beruházások finanszírozásakor.

1. Monitoring

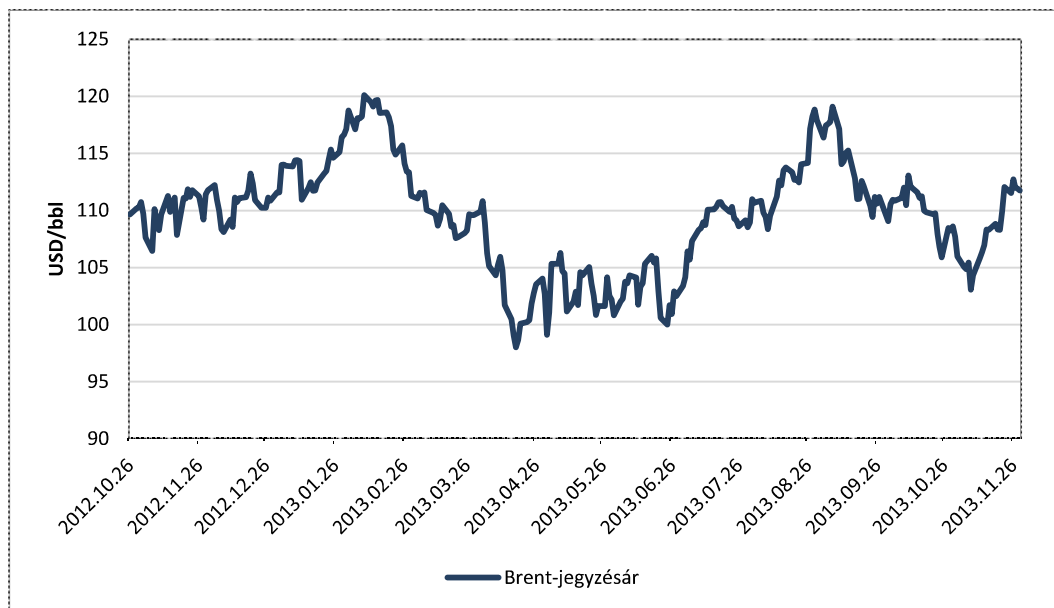
1.1. Piaci folyamatok

Forrás: KSH, Századvég-számítás

2013 novemberében az éves bázison számolt infláció 0,9 százalékos volt, csakúgy, mint októberben, havi alapon számítva pedig 0,1 deflációt regisztrált a Központi Statisztikai Hivatal (1. ábra). A szilárd háztartási energiahordozók ára a szezonális hatás (fűtési időszak) következtében októberhez képest kismértékben emelkedett, éves összevetésben a tűzifa és a szén ára is 3,6 százalékkal nőtt. A vezetékes energiahordozók árát újabb 11,1 százalékkal mérséklő második rezsiköltség-csökkentés hatása a novemberi árakban még csak kismértékben érződött, hiszen a villamosenergia- és gázárak havi bázison számolva nem csökkentek, a távfűtés árában pedig 8,5 százalékos havi csökkenés volt tapasztalható, míg 2012 decemberéhez képest 17,7 százalékkal mérséklődtek a távhőárak. A lakossági energiaárak csökkenése tehát döntően decemberben lesz érezhető a fogyasztók számára, aminek hatására a pénzromlás üteme 0 százalék közelébe lassulhat. A 2013. július 1-jétől hatósági áras palackozott propán-bután gáz árában az év tizenegyedik hónapjában 10 százalékos csökkenést tapasztalhattak a lakossági fogyasztók 2012 decemberéhez viszonyítva.

2. ÁBRA: A BRENT TÍPUSÚ NYERSOLAJ VILÁGPIACI ÁRA (DOLLÁR/HORDÓ)

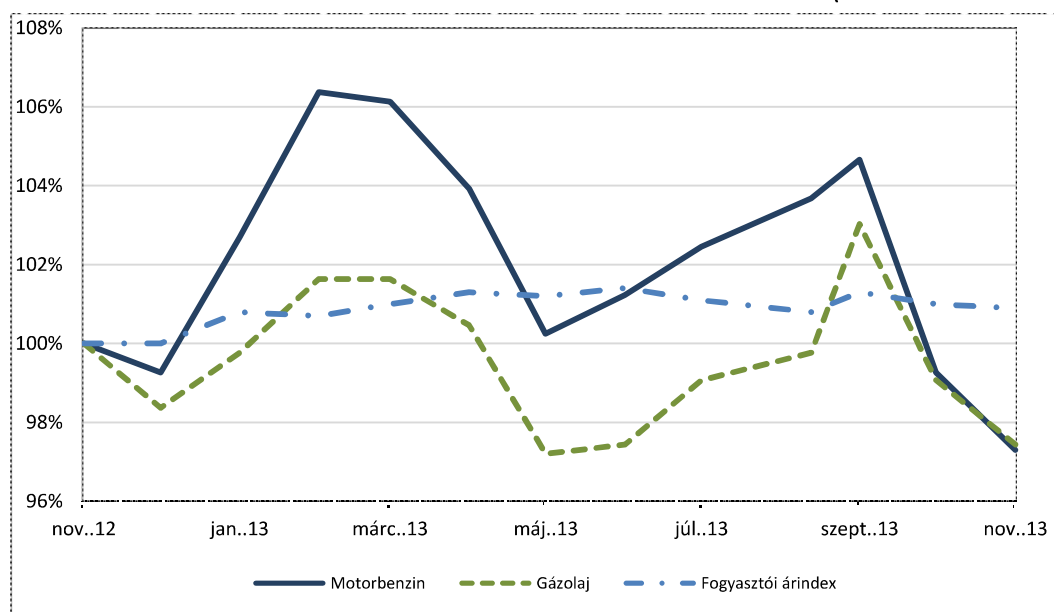
Forrás: Reuters

A Brent északi-tengeri nyersolaj hordónkénti jegyzésára 2013. november elején 103 dollárra csökkent a megelőző hónap végén regisztrált 108 dollár közeli szintről (2. ábra). Az ár mérséklődése mögött elsősorban az amerikai olajtartalékok szeptember közepe óta tartó folyamatos emelkedése állhatott. November közepétől az árak felpattanása volt érzékelhető, amely döntően annak lehetett köszönhető, hogy bizonytalanná vált az iráni atomprogramról, így az országot sújtó olajkiviteli és egyéb korlátozások esetleges feloldásáról szóló megállapodás megszületése. A november végén aláírt genfi egyezmény hatására – Irán letett az urán atombomba gyártására alkalmassá való dúsításáról, amiért feloldásra került az országgal szembeni gazdasági korlátozások egy része – az olajár ugyan órák alatt hatalmasat zuhant, azonban rendkívül gyorsan visszakorrigált, így a megegyezés lényeges hatást nem gyakorolt az árra. Sőt, a hónap végére a Brent hordónkénti ára 111 dollár felé került. A gazdaságilag megroppant perzsa ország úgy nyilatkozott, hogy a szankciók feloldása után kész megnyitni piacát a külföldi olajipari cégek előtt. A következő hónapokban vegyes hatások érhetik az olaj jegyzésárát. Egyrészt a világ gazdaság az élénkülés jeleit mutatja, ami az olaj iránti kereslet növekedése révén felfelé hajthatja az Brent árat. Ugyanakkor a Fed monetáris lazító programjának esetleges lassítása-kivezetése csökkentené a piaci likviditást, ennél fogva a nyersanyagárak csökkenését idézné elő.

A hazai kiskereskedelmi benzinár 2013 novemberében éves mélypontjára, literenként 397 forintba esett, míg a gázolajért 418 forint/literes árat kellett fizetni a kutakon. Így a megelőző év azonos időszakához viszonyítva benzin esetében 2,7, gázolaj esetében pedig 2,6 százalékos csökkenést regisztrált a KSH. Novemberben a benzin ára 2 a gázolajé átlagosan ára 1,6 százalékkal maradt el az előző havi értéktől, ami elsősorban az olaj világpiaci árának mérsék-

lódásával magyarázható, másrészt annak, hogy a forint a dollárral szemben meg tudta tartani az erejét. Az alacsonyabb árak jótékonyan hatnak az üzemanyagok iránti keresletre, ezáltal a költségvetési bevételekre (ÁFA, jövedéki adó). A Századvég Gazdaságkutató Zrt. számításai szerint (a szomszédos országok gázolaj árainak változatlansága mellett, valamint az árra érzéketlen hazai szektorok fogyasztását nem figyelembe véve) a gázolaj árának 1 százalékos emelése 0,46 százalékkal csökkenti annak keresletét.

3. ÁBRA: A MOTORBENZIN ÉS A GÁZOLAJ ÁRÁNAK VÁLTOZÁSA (2012.11. = 100%)

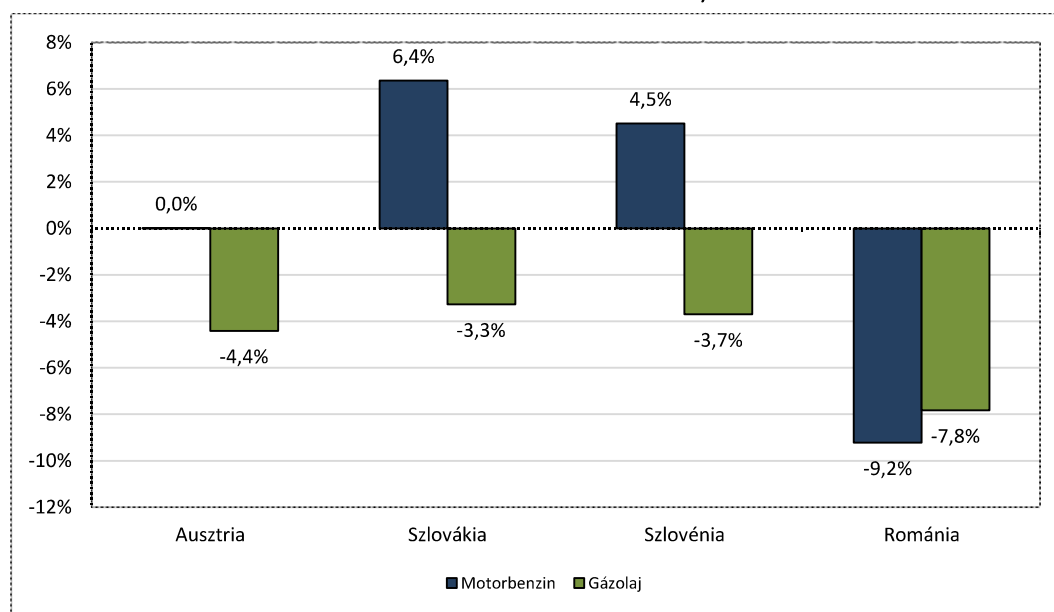
Forrás: KSH, Századvég-számítás

2013 novemberében a hazai kiskereskedelmi benzinár 9,2 százalékkal meghaladta a román árat, ugyanakkor 4,5, illetve 6, 4 százalékkal elmaradt a szlovén és szlovák áráktól, Ausztriában pedig hazánkéval azonos benzinár volt tapasztalható a kutakon. Gázolaj tekintetében régiós összevetésben továbbra is Magyarországon a legmagasabb az ár, 3,3-7,8 százalékkal meghaladva uniós szomszédainkét (4. ábra). A Nemzetközi Valutaalappal (IMF) folytatott készenléti hitelkeretről szóló egyeztetést követően a román kormány az üzemanyagok fogyasztását terhelő jövedéki adó literenkénti 7 eurócentes (kb. 21 forint) emelése mellett döntött, az összeget pedig Bukarest autópálya építésre fordítaná¹. A román kormány benzin esetében 2014. január 1-jétől végrehajtja az áremelést, a gázolaj esetében - részben az államfői tiltakozás és a kamionos sztrájk következtében - halasztást szeretne kapni az Európai Bizottságtól és az IMF-től. Az emelés következtében a magyar és a román benzinár között 2013 novemberében meglévő 12,5 eurócent/literes különbség 5,5 eurócentre csökkenne, míg gázolaj esetében a román fogyasztók árelőnye literenként 11 eurócentről 4 eurócentre mérséklődhet. A hazai költségvetési bevételekre pozitívan hathat a Romániában tervezett áremelések végrehajtása, hiszen az árak közti különbség mérséklődése csökkentené a határ

¹ http://www.napi.hu/ado/bejott_a_kamionos_sztrajk_halasztjak_az_adoemelest_romaniaban.571553.html, Letöltés: 2013.12.16.

menti, Romániába irányuló üzemanyagturizmust, valamint a tranzitforgalom hazánkon kívüli üzemanyag-vételezését. A Századvég számításai szerint a szomszédos országok átlagos gázolajárának 1 százalékos emelkedése 0,26 százalékkal növeli a dízelolaj hazai keresletét, ami többlet áfa- és jövedéki adó bevételekhez segíti a magyar költségvetést.

4. ÁBRA: ADÓTERHEKET TARTALMAZÓ MOTORBENZIN ÉS GÁZOLAJ KISKERESKEDELMI ÁRAK A SZOMSZÉDOS EU TAGÁLLAMOKBAN; 2013. NOVEMBER 25. (SZÁZALÉKOS ELTÉRÉS A MAGYAR ÁRAKTÓL)

Forrás: European Commission, Századvég-számítás

Gáztározók állása

Az előző havi szakpolitikai tanulmányunkban felhívtuk a figyelmet a tározókban lévő földgázmennyiség rendkívül alacsony szintjére, valamint részletesen taglaltuk az ebből fakadó ellátási kockázatokat, amelynek aktualitását jelentős részben a keleti irányú import körül kibontakozó bizonytalanság adta.

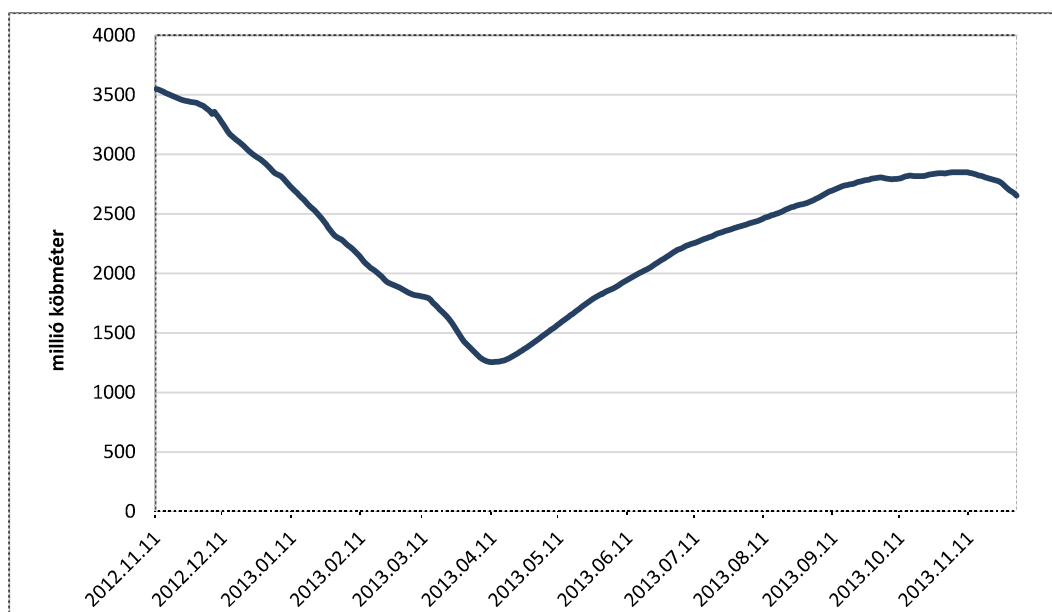
A jövőben is fontosnak tartjuk az ellátásbiztonsági kockázatok folyamatos monitorozását, így decembertől kezdve egészen a fűtési időszak végéig minden hónapban ismertetjük a stratégiai gáztározó és a kereskedelmi gáztározók töltöttségi szintjét, összehasonlítjuk az elmúlt évben regisztrált értékekkel, értékeljük a tározói gázmennyiségben bekövetkezett változások következményeit, valamint beszámolunk a hazai gázellátást elsődlegesen befolyásoló nemzetközi eseményekről.

2013. december 11-én a Szőreg I stratégiai tározóban 1196 millió köbméter földgáz volt, ami 63 százalékos töltöttségnek felel meg (5. ábra). A stratégiai gáztározó esetében kulcsfontosságú, hogy a készlet szinte ne csökkenjen a törvényben meghatározott biztonsági szint alá,

amely jelenleg 764 millió köbméter. Azaz a december 11-i szinthez képest 432 millió köbméter mobilgáz tárolható ki a biztonsági készletet nem érintve.

Az MVM tulajdonába került kereskedelmi tározókban december 11-én összesen 1388 millió köbméter földgáz volt, ami 31 százalékos átlagos töltöttségnek felel meg, a 4 tározó egyedi töltöttsége nem nyilvános adat. Vélhetően az alacsony töltöttségi szintet szem előtt tartva december eleje óta radikálisan, a november második felében regisztrált 5-10 millió köbméterről mindössze napi 1-1,5 millió köbméterre csökkent a kereskedelmi tározókból történő kitárolás üteme.

5. ÁBRA: A HAZAI TÁROZÓKBAN LÉVŐ FÖLDGÁZMENNYISÉG ALAKULÁSA

Forrás: Reuters

A magyarországi tározók teljes gázkészlete 2013. december 11-én 2584 millió köbméter volt. 2012 azonos napján 3250 millió köbméter földgázt tartalmaztak a tározók, azaz egy év alatt 21,5 százalékkal csökkent a tározói gázkészletek mennyisége. Havi szinten pedig 261 millió köbméteres csökkenés volt tapasztalható.

A gázkészletek alacsony szintje, valamint az ukrán belpolitikai helyzet bizonytalansága miatt javasoljuk, hogy a következő hónapokban a lehetőségeknek megfelelően a hazai gázigények kiszolgálása elsősorban importból történjen, a gáztározók készleteinek minél magasabb szinten tartása mellett.

2. Elemzések

2.1. Élénk érdeklődés, ugyanakkor finanszírozási akadályok a lakossági energiahatékonysági beruházások terén

Az egy főre jutó fogyasztás tekintetében a magyar háztartások számára a lakásfenntartás és a háztartási energia költsége jelenti legnagyobb tételt, ami a KSH adatai szerint 2011-ben átlagosan 24,2 százalék volt. Az alacsonyabb jövedelmű háztartások esetében e kiadások 24 százaléknál is magasabb részarányt képviselnek.

Így a lakossági energiaáraknak és az egyéb szolgáltatások (pl. vízhasználat, szennyvízelvezetés) díjának mérséklését célzó kormányzati célkitűzés indokolt. A rezsiköltség-csökkentés politikája eddig rendkívül sikeresnek tekinthető, a háztartások számára azonnali és jelentős tehercsökkenést eredményezett. Az energetikai rezsicsökkentés folytatását és kiteljesítését szolgálja, ha a tarifák csökkentése mellett a számlát meghatározó másik tételnek, az energiafogyasztásnak a csökkenése is megvalósulna. A háztartási energiafogyasztás csökkentésének legnagyobb hatással bíró módját az épületenergetikai korszerűsítések jelentik, hiszen a magyar háztartások által felhasznált energiamennyiségnek átlagosan az öthatod része fordítódik fűtési (és melegvíz-készítési) célra. Az egy főre jutó kiadásoknak pedig közelítőleg a 10,3 százalékát (KSH adatok alapján² Századvég-számítás) teszi ki a fűtés és a melegvíz-fogyasztás, és ez az arány – mint említettük – az alacsonyabb jövedelmű családok esetében jóval magasabb.

A Századvég telefonos kérdőíves közvélemény-kutatást végzett 2013. november 8-10. között, amelynek során 817 véletlenszerűen kiválasztott felnőtt korú személyt kérdezett meg CATI módszerrel. Az elemzésben közölt adatok legfeljebb plusz-mínusz 3,8 százalékponttal térhetnek el a mintavételből fakadóan attól az eredménytől, amit az ország összes felnőtt lakosának megkérdezése eredményezett volna. A mintavételből fakadó hibák iteratív súlyozás segítségével kerültek korrigálásra. A minta összetétele a legfontosabb szocio-demográfiai tényezők szerint (nem, kor, iskolai végzettség, településtípus) megfelel a felnőtt magyar lakosság arányainak.

Felmérésünkben arra kerestük a választ, hogy:

- milyen energetikai állapotú épületekben élnek a magyar háztartások;
- milyen a lakosság hozzáállása az épület-energiahatékonysági beruházásokat illetően;
- milyen akadályok, hátráltató tényezők állnak a felújítások útjában;
- mennyire nyitott a lakosság a rugalmas energiatarifákra;

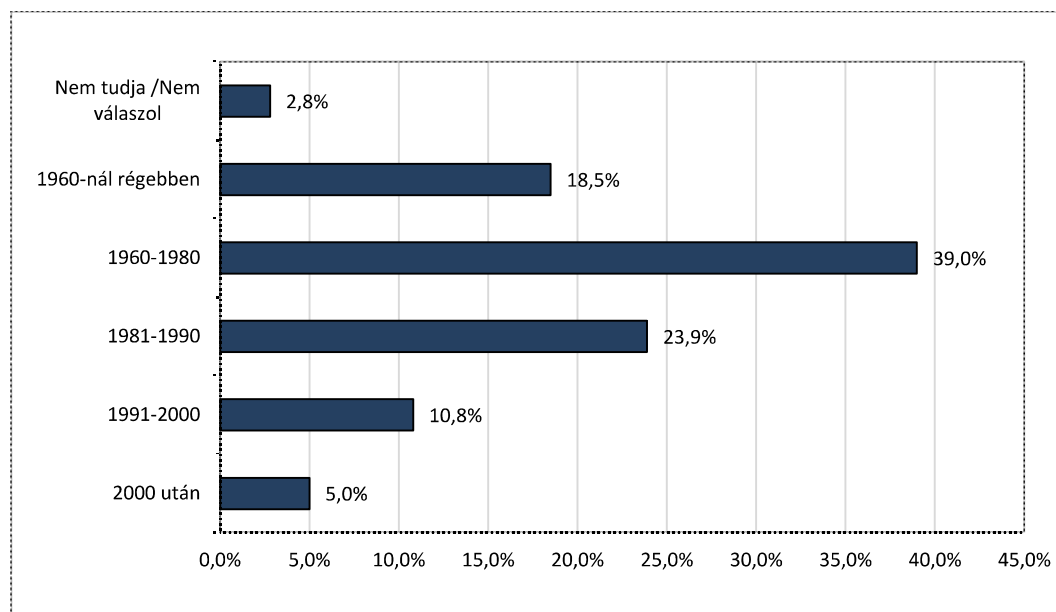
² http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zhc004b.html, Letöltve: 2013.12.10.

- valamint, milyen mértékű anyagi többletterhet vállalna annak érdekében, hogy az állam támogathassa az lakóépületek energetikai korszerűsítését.

A lakóépületek energiahatékonysága

Felmérésünk szerint a magyar háztartások közel 40 százaléka él olyan épületben, amely 1960 és 1980 között épült (6. ábra). Szintén magas részarányt (24 százalék) képviselnek az 1980 és 1990 között épített lakóegységek. A válaszok körében mindössze 5 százalékot tett ki azok száma, akik úgy tartották, hogy lakóépületük 2000 után épült. Ennek azért van komoly jelentősége, mert Magyarországon egészen 2006-ig az épületek energetikai jellemzőire vonatkozóan nem volt szigorú szabvány. A 7/2006. (V.24.) TNM rendelet viszont határozott követelményeket támasztott az épületek energetikai minimumkövetelményeit illetően, aminek következtében a 2006 után épült lakóházak energiahatékonysága lényeges javulást mutat a korábban épültekhez képest. **Felmérésünkben összefüggést tapasztaltunk a lakóépületek életkora és az azokban lakó válaszadók életkora között.** Ugyanis a 60 év fölötti korosztály körében az 1960 előtt, valamint az 1960 és 1980 közötti épületek felülreprezentáltak (57, illetve 24,3 százalék), míg például a 30-39 éves korosztályban ez az arány mindössze 31,2, illetve 8,3 százalék. Ezzel szemben az 1991 és 2000 között, valamint a 2000 után épült lakóházak esetében fordított a helyzet, a 30-39 éves korosztály aránya 8,3 illetve 10,8 százalék, míg a 60 év felettieké 6, illetve 1,3 százalék.

6. ÁBRA MIKOR ÉPÜLT AZ A HÁZ, AMELYBEN ÖN LAKIK?

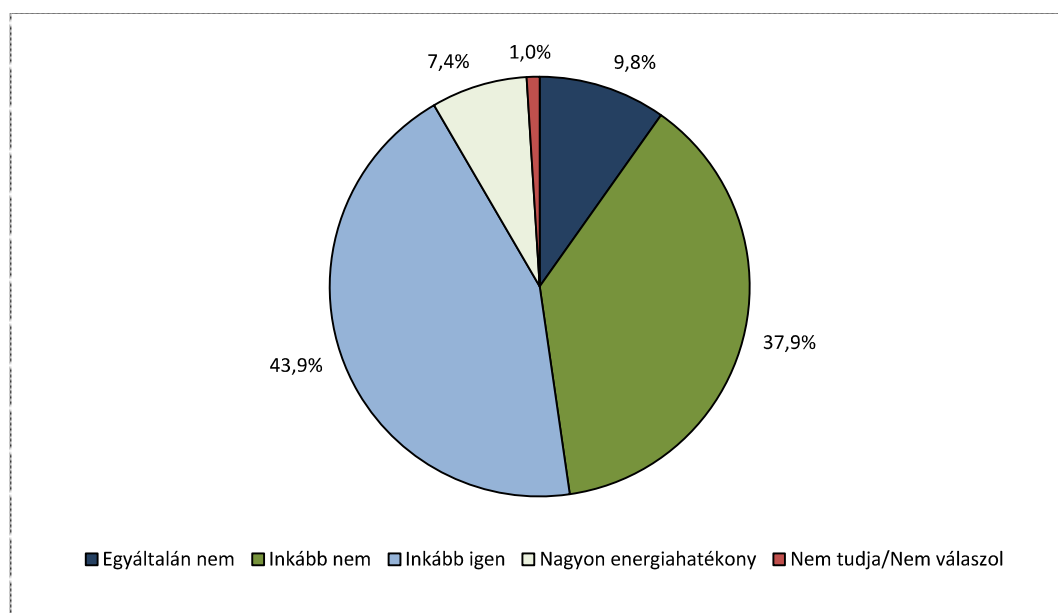
Forrás: Századvég

Ezt követően azt vizsgáltuk meg, hogy a lakosság milyennek ítéli saját lakóházának energiahatékonyságát. Az eredmény egészen mást mutatott, mint a szakértői vélemények, illetve, mint a közbeszédben tapasztalhatóaktól is eltért. Ugyanis míg például a Nemzeti Energiastratégia szerint az magyarországi épületállomány 70 százaléka energetikai felújításra szorulna,

addig a válaszadók több mint 50 százaléka nagyon vagy inkább energiahatékornak tartja a lakóházát (7. ábra). Ennek az eltérésnek az egyik oka az lehet, hogy a lakosság egy része nincsen tisztában lakóházának tényleges energiahatékonyaságával, a polgárok az energetikai paraméterek ismeretének hiányában az energiahatékonyaságot gyakran az épület állaga alapján ítélik meg.

A válaszok alapján nem mutatkozott markáns összefüggés az épületek vélt energiahatékonyasága és életkora között, ugyanis egyedül a 2000 után épült házakat ítélték a válaszadók közel 80 százalékosan energiahatékornak, míg az egyéb életkorú lakóházak energetikai minőségét egységesen 60-65 százalékosnak tartották. Az energiahatékonyaság jelentőségének megítélését, illetve az ezzel kapcsolatos ismeretek meglétét illetően a válaszadók között generációs különbség fedezhető fel. Ugyanis a 18-29 éves korosztály, amely már a drága energia korában nőtt fel, illetve oktatásában már szerepet kapott a környezetvédelem, jelentősen alacsonyabb energiahatékonyaságúnak tartotta saját lakóházát, mint a 60 évnél idősebb korosztály, holott az úépítésű épületekben a fiatalabb korosztály felül-, míg az idősebb generáció alulreprezentált.

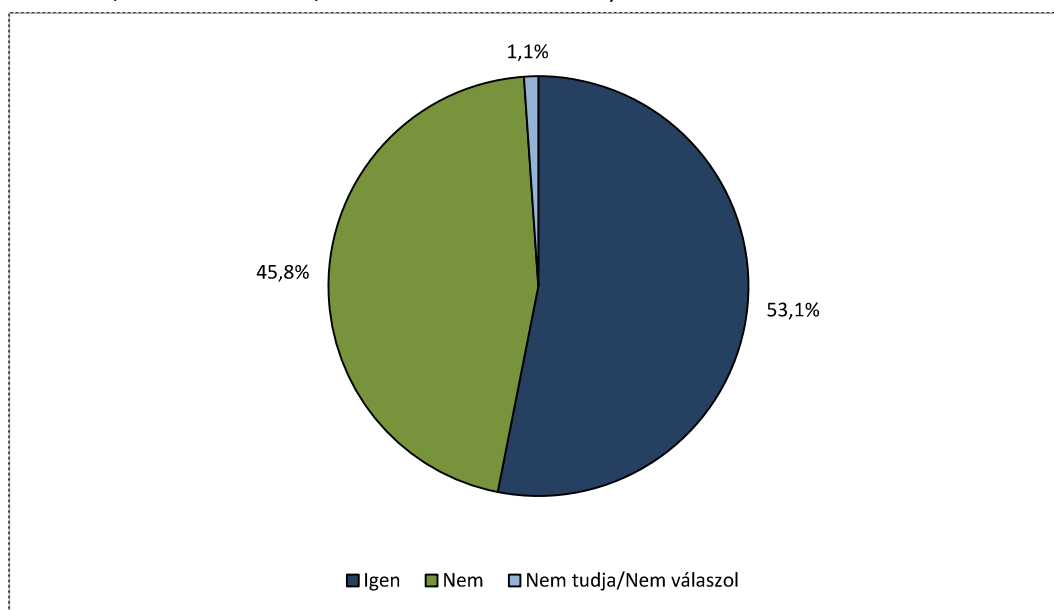
7. ÁBRA AZ ÖN MEGÍTÉLÉSE SZERINT JELENLEG MENNYIRE ENERGIAHATÉKONY AZ ÖN HÁZA?

Forrás: Századvég

Kérdésünkre, miszerint történt-e felújítás energiahatékonyaság céljából az ön házában az elmúlt 10 évben, a válaszadók több mint 53 százaléka válaszolt igennel, míg a nemleges válaszok aránya 45,8 százalék volt (8. ábra). Az adatok valószerűségét részben alátámasztják a MaTáSzSz (Magyar Távhőszolgáltatók Szakmai Szövetsége) adatai, amelyek szerint a magyarországi, távhővel ellátott épületek 30-35 százaléka esetében történt energiahatékonyasági beruházás.

8. ÁBRA TÖRTÉNT VALAMILYEN FELÚJÍTÁS ENERGIAHATÉKONYSÁG CÉLJÁBÓL (NYÍLÁSZÁRÓ CSERE, HŐSZIGETELÉS, FŰTÉSKORSZERŰSÍTÉS) AZ ÖN HÁZÁBAN AZ ELMŰLT 10 ÉVBEN?

Forrás: Századvég

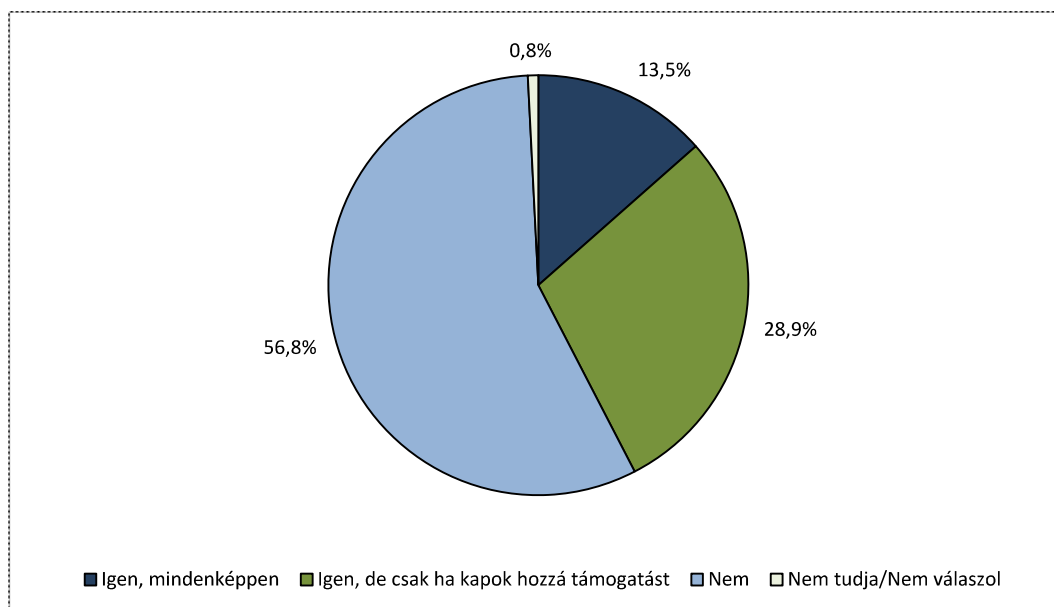
A felmérés szerint a lakóépületek többségében megvalósult valamilyen energiahatékonysági beruházás, arra azonban nem tért ki a kérdés, hogy ez pusztán nyílászárócsere, kazáncsere illetve szigetelés valamelyikét jelentette, vagy komplex energetikai korszerűsítés történt. Ebből kifolyólag nem vonható le pontos következtetés az épület-energiahatékonyság növekedésének mértékét illetően. **A válaszok visszaigazolták azt az egyértelműnek tűnő sejtést, mely szerint minél régebbi az épület, annál magasabb részarányban történt esetükben energetikai korszerűsítés.** Ez az arány az 1960 előtt épült lakóépületek esetében 64,5 százaléknak, az 1960 és 1980 között épültek esetében 58,8 százaléknak, míg a 2000 után épültek esetében csak 27,5 százaléknak adódott.

Az energiahatékonysági beruházások kilátásai

A lakossági épület-energiahatékonysági felújításainak kilátásai szempontjából viszont a felmérésünk vegyes képet mutatott. A válaszadók mindössze 13,5 százaléka nyilatkozott úgy, hogy mindenképpen tervez energiahatékonysági beruházást a következő két évben, 28,9 százalékuk kötötte az investíciót pénzügyi támogatáshoz, míg 56,8 százalékuk kizárta a beruházás lehetőségét. A komoly – a lakosság számára különösen – beruházási költséget jelentő energetikai korszerűsítések nagyvolumenű megvalósulásához több tényező együttes fennállása szükséges. Egyszerre kell jelen lennie az igénynek avagy szükségnek (alacsony energiahatékonyságú épület), ambíciónak (a lakos érezze a szükségét, akár időleges eladó-

sodás árán is), képességnek a beruházás finanszírozására (önerő vagy hitelképesség megléte) és kilátásnak a beruházás megtérülésére.

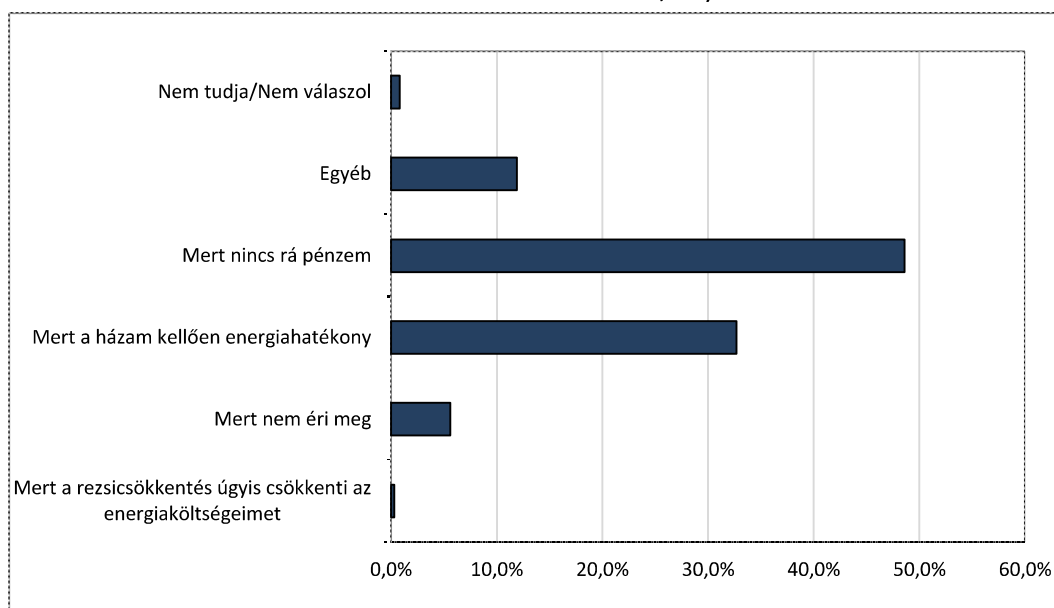
9. ÁBRA TERVEZI ÖN, HOGY AZ ELKÖVETKEZENDŐ KÉT ÉVBEN FELÚJÍTÁST VÉGEZ, ANNAK ÉRDEKÉBEN, HOGY CSÖKKENTSE HÁZA ENERGIAFOGYASZTÁSÁT?

Forrás: Századvég

A következő kérdésünkben (10. ábra) arra kerestük a magyarázatot, hogy az említett faktorközül melyek a legfőbb gátjai a beruházások megvalósulásának.

10. ÁBRA ELSŐSORBAN MIÉRT NEM TERVEZI? (AZOK KÖRÉBEN, AKIK NEM TERVEZNEK FELÚJÍTÁST, %)

Forrás: Századvég

A nyilatkozók közel fele (48,6 százaléka) a pénz hiányát jelölte meg, mint elsődleges akadályt, ami miatt nem tervez energetikai fejlesztést. A finanszírozás problémaköre több tényezőtől áll, amelyek közül a legfontosabb a finanszírozási képesség és a hajlandóság. A képesség szempontjából 2010 és 2013 között jelentős javulás következett be. Ugyanis a Magyar Nemzeti Bank adatai alapján³ a háztartások nettó pénzügyi vagyona 2010 első negyedéve és 2013 harmadik negyedéve között összesen 2575 milliárd forinttal növekedett, ami közel 15 százalékos gyarapodást jelentett. A vagyon növekedése a válság nyomán kibontakozott mérlegalkalmazkodási folyamatnak volt köszönhető, amelyben nagyobb szerepe volt (84 százalék) a hitelek leépítésének, és kisebb a megtakarítások növekedésének.

Hozzá kell tenni, hogy az egyes társadalmi csoportok megtakarítás-állománya nagy szórást mutat, Ezt a GfK 2013-as felmérése⁴ is alátámasztja. A felmérés szerint 2013 első félévében a magyar lakosság 15 százaléka rendelkezett valamilyen banki megtakarítással (az állampapírok formájában történő tőkefelhalmozást nem vette figyelembe). Az is megállapításra került, hogy az átlagnál magasabb arányban képesek, illetve hajlandók banki megtakarításokat képezni a felsőfokú végzettségűek, az 50 évnél idősebbek, a Budapesten vagy nagyvárosban élők és a magas jövedelműek. A lakossági hitelkihelyezések mértéke azonban a kedvező kamatkörnyezet ellenére továbbra is alacsony, amiben a lakosság oldaláról mutatkozó gyenge keresletnek (de facto nem mernek hitelt felvenni), illetve a banki kockázatvállalás csökkenésének is szerepe van. Az előbbiekből következően a lakosság vélhetően csak viszonylag magas intenzitású támogatást tartalmazó konstrukciókkal lehet ösztönözhető a beruházásokra, illetve olyan hitelezési formában, amelyben eladósodottsága nem vagy nem közvetlen módon keletkezik (például ESCO konstrukció). A válaszadók közel egyharmada vélekedett úgy, hogy azért nem tervez felújítást, mert lakóépületének energiahatékonysága megfelelő.

A médiában gyakran hangoztatott vélekedés, hogy a rezsiköltség-csökkentés visszafogja az energiahatékonysági beruházásokat, hiszen növeli azok megtérülési idejét, illetve elkényelmesíti a háztartásokat, nem ösztönzi a fogyasztás csökkentését. A felmérésünk viszont nem igazolta ezt az állítást, hiszen a válaszadók elenyésző kisebbsége, mindössze 0,3 százaléka nyilatkozott úgy, hogy a rezsicsökkentés miatt nem tervez két éven belül energetikai korszerűsítést. Ennek legegyszerűbb magyarázata az lehet, hogy a lakosság jelentős része egyáltalán nem hozza összefüggésbe egymással a rezsicsökkentést és az energetikai beruházások szükségességét. Annak is szerepe lehet, hogy a lakosság egy része az energiahatékonysági beruházásainak tervezésekor nem cselekszik kellően tudatosan, azaz nem számol megtérülési időt, hanem saját benyomása, illetve a médiában hallottak alapján dönt. Az is felvetődhet, hogy a háztartások bizonyos hányada a kormányzati rezsiköltség-csökkentést az

³ Az államháztartás és a háztartások előzetes pénzügyi számlái, MNB.

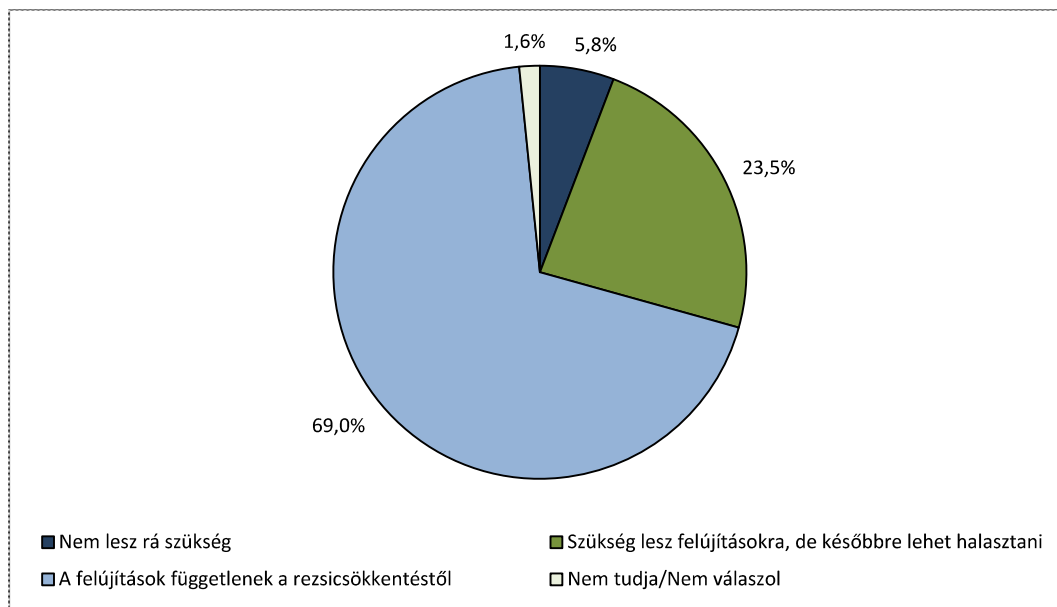
http://www.mnb.hu/Root/MNB/Statiztika/statiztikai-adatok-informaciok/adatok-idosorok/xi-puszamlak/mnbhu_hazt5 Letöltve: 2013. 12.10.

⁴ Növekvő vagyoni egyenlőtlenség, GfK Hungária Piackutató Intézet, 2013. augusztus 1. http://www.gfk.hu/imperia/md/content/gfk_hungaria/pdf/press_2012/press_hun/20130801_gfk_megtakaritasi_szokasok.pdf , Letöltve: 2013. 12.11.

ellenzéki véleményekkel összhangban nem tartja fenntarthatónak, és a jövőben árak növekedésére számít, így döntésében nem befolyásolja az időlegesnek gondolt alacsonyabb ár. Az utóbbi indoklás mellett szól a 2013. július 29. és 31. között végzett közvélemény-kutatásunk, amelyben a megkérdezettek közel 30 százaléka vélte úgy, hogy az energiaárak a jövőben inkább növekedni fognak.

A rezsiköltség-csökkentés és az energiahatékonysági beruházásokra való ösztönözottség kapcsolatának vizsgálata céljából azt is megkérdeztük a lakosságtól, hogy ha rezsicsökkentés tartós lesz, akkor véleményük szerint szükség lesz-e az épületek szigetelésére és fűtése korszerűsítésre (11. ábra).

11. ÁBRA ÖN SZERINT, HA A REZSICSÖKKENTÉS TARTÓS LESZ, SZÜKSÉG LESZ-E AZ ÉPÜLETEK SZIGETELÉSÉRE ÉS FŰTÉSKORSZERŰSÍTÉSRE?

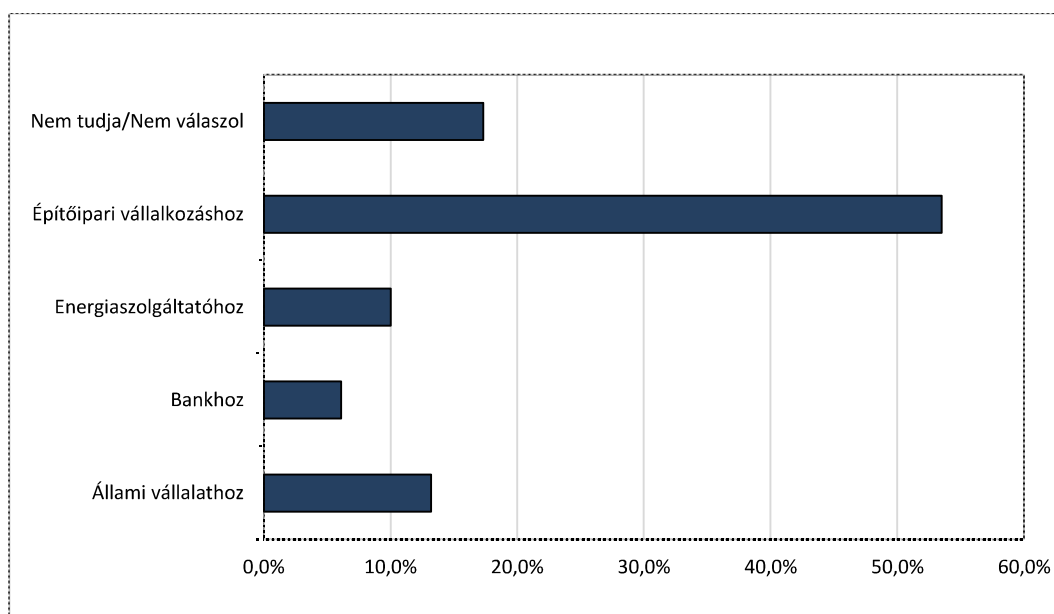

Forrás: Századvég

A válaszadók 69 százaléka, azaz több mint kétharmad része szerint a felújítások függetlenek a rezsicsökkentéstől, míg mindössze 5,8 százaléka véli úgy, hogy a rezsicsökkentés szükségtelessé teszi az említett beruházásokat. Ezzel részben választ kaptunk a 10. ábra alapján felvetődött problémára, azaz a válaszadók döntő többsége ténylegesen nem látott összefüggést az energiaárak mérséklése és a felújítások szükségessége között. Figyelemre méltó ugyanakkor, hogy a lakosság 23,5 százaléka úgy vélte, a rezsiköltség-csökkentés következményeként, el lehet halasztani a felújításokat. Azaz a kormányzati beavatkozás révén csökkent a lakosságon lévő költségnyomás, egy részük nem érzi égetően szükségesnek lakóháza energetikai korszerűsítését. A lakosság ösztönzése érdekében a kormányzat részéről aktív kommunikációra lesz szükség, amely kiemeli a rezsicsökkentés sikerét, ugyanakkor felhívja a figyelmet további kiadáscsökkentést eredményező energiahatékonysági beruházások jelentőségére.

Ezt követően azt vizsgáltuk meg, hogy az energiahatékonysági beruházások lebonyolítása során kiben bízik meg a lakosság, mely vállalatokat bízna meg e beruházások lebonyolításával (12. ábra). **A felmérés alapján a lakosság több mint fele (53,5 százaléka) a lebonyolítást építőipari vállalkozásokra bízna.** Ennek feltételezhetően az az oka, hogy a lakosság azt a vállalatot tartja legalkalmasabbnak, amelynek a kivitelezés a tényleges tevékenységi körébe tartozik. **A válaszadók mindössze 6 százaléka bízna a felújítások levezénylését a bankokra,** ami egyrészt abból ered, hogy ez a tevékenység nem kötődik szorosan a pénzügyi közvetítőrendszer feladataihoz, másrészt a bankokba vetett lakossági bizalom Magyarországon rendkívül alacsony, a GfK. 2013-ban készült felmérése⁵ szerint 100-ból mindössze 31 polgár bízik a bankároknak, amivel a bankszféra az utolsó előtti helyet foglalta el.

12. ÁBRA AZ ALÁBBIK KÖZÜL KIHEZ FORDULNA LEGSZÍVESEBBEN, AMENNYIBEN ENERGIAHATÉKONYSÁGI FELÚJÍTÁSÁNAK TELJES KÖRŰ LEBONYOLÍTÁSÁT SZERETNÉ VALAKIRE RÁBÍZNI?

Forrás: Századvég

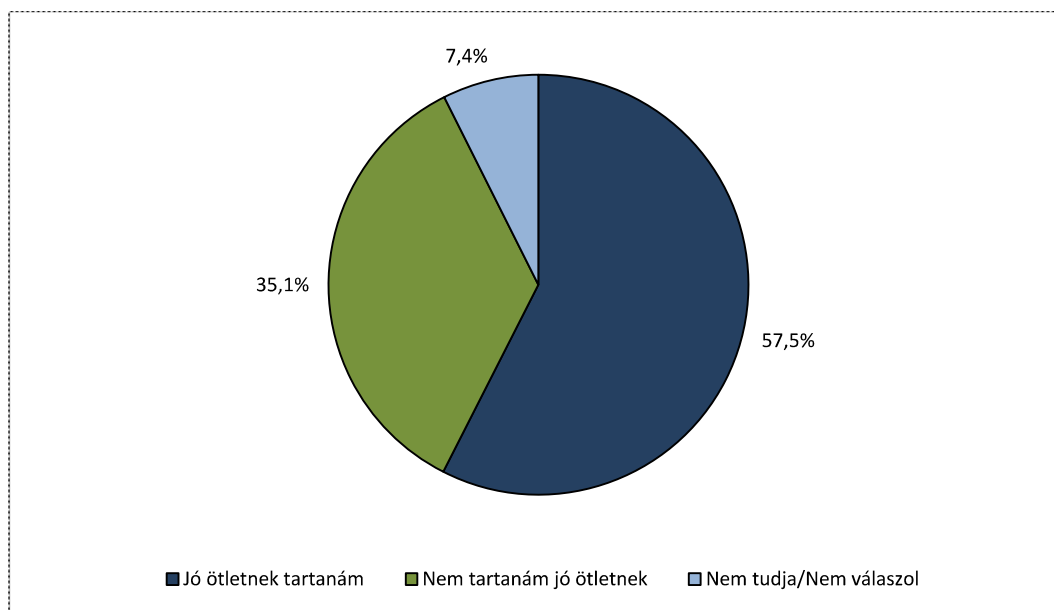
Kiemelendő, hogy az energiacégekre is mindössze minden tízedik magyar bízna rá lakóháza energetikai korszerűsítését. Az alacsony érték mögött több ok is meghúzódhat. Egyrészt az energiaáraknak a 2010-et megelőző időszakban az inflációt jelentősen meghaladó növekedése csökkenthette e vállalatok népszerűségét. Másrészt jelentős hatása lehetett az energiacégeknek privatizációt követően megszerzett extraprofitjára, illetve annak Magyarországról

⁵ A legnagyobb bizalom továbbra is a tűzoltókat övezi hazánkban, GfK Hungária Piackutató Intézet, 2013. október 9.

http://www.gfk.hu/imperia/md/content/gfk_hungaria/pdf/press_2012/press_hun/20131009_gfk_szakm_k_iri_nti_bizalom.pdf, Letöltve: 2013.12.11.

történő kicsatornázását hangoztató kormányzati kommunikációnak is. Valamint a lakosság energi cégekkel szembeni szkepticizmusát növelhette az a vélekedés, hogy „miért hajtana végre a lakos számára előnyös beruházást az energi cég, amelynek az energiaigény mérséklődése révén csökken a bevétele”.

13. ÁBRA MIT GONDOLNA ARRÓL, HOGY A MOBILTELEFON PERCDÍJAKHOZ HASONLÓAN, KÜLÖNBÖZŐ IDŐPONTOKBAN ELTÉRŐ DÍJAT LEHETNE FIZETNI AZ ENERGIAÉRT?

Forrás: Századvég

Amennyiben elterjedté válna, hogy a háztartások különböző időpontokban különböző árat fizessenek az elfogyasztott energiáért (elsősorban a villamos energiáért), akkor ennek révén a lakossági fogyasztás tudatosítása által csökkenthető lenne a háztartások rezsiköltsége, valamint a villamosenergia-rendszerirányítás is könnyebbé válhatna (ún. kereslet oldali szabályozás). Ugyanis a villamos energia kereskedelmi ára csúcspolyasztás időszakában magasabb, míg völgyidőszakban (alacsonyabb fogyasztás) kisebb. Ha a háztartások áramfogyasztásuk egy részét a csúcsidőszakból völgyidőszakba helyezhetnék át, akkor számukra olcsóbbá válna a felhasznált energia. Másrészt ily módon letörhetőek lennének a fogyasztási csúcsok, ami a rendszerirányítás szempontjából lenne előnyös (és a lecsökkent kiegyenlítő energiamennyiség következtében közvetett módon szintén mérsékli a lakossági költségeket).

Ennek feltétele lenne az ún. okosmérési és okoshálózati (smart metering és smart grid) rendszerek elterjedése a lakosság körében. Az ilyen rendszerek révén a háztartás (esetleg a rendszerirányító) nyomon tudja követni fogyasztása alakulását, illetve képes befolyásolni annak időbeli lefutását. Svédországban 2013 augusztusáig összesen 5,2 millió elektromos okos mérőt szereltek fel, így gyakorlatilag 100 százalékos lefedettséget értek el, míg Olaszor-

szágban a háztartások 90 százalékában került felszerelésre okosmérő⁶. Magyarországon a villamosenergia-rendszerirányító MAVIR tervezi a következő évek folyamán okoshálózati miniprojektet, a társaság 100 ezer villamosenergia-fogyasztási és 90 ezer gázfogyasztási helyet tervez ellátni okos mérővel⁷.

Az időben kiegyenlített energiaárakhoz szokott lakosság körében **megvizsgáltuk, a lakosság milyen mértékben támogatná, ha az energiáért a mobiltelefon percdíjakhoz hasonlóan a különböző időszakokban eltérő díjat kellene fizetni** (13. ábra). A felmérés szerint a válaszadók 57,5 százaléka tartaná ezt jó ötletnek, míg 35,1 százaléka nem rokonszenvezne egy ilyen tarifarendszerrel. Az adatok azt is megmutatták, hogy az újdonságokra, az innovációra nyitott fiatalabb rétegek (18-29 éves korosztály) körében rendkívül magas, 71,9 százalékos az időben differenciált tarifarendszer támogatottsága, míg egyszerű árszabást megszokott, a műszaki újdonságokra kevésbé nyitott idősebb generáció ez az arány 48-55 százalék. Érdemes kiemelni, hogy rendkívül magas, 7 százalékos is meghaladó azon polgárok száma, akik nem tudnak, vagy nem akarnak választ adni a feltett kérdésre. Különösen magas az arányuk a 60 évnél idősebbek körében, ami azt mutatja, a lakosság idősebb szegmense nem tudja milyen plusz feladatokkal, mennyi időráfordítással járna a differenciált tarifarendszerhez való alkalmazkodás, illetve nem tudja felmérni, hogy valóban eredne-e megtakarítás fogyasztásuk időbeni átstrukturálásából.

A lakosság hozzájárulása az energiahatékonysági beruházásokhoz

Kutatásunk arra is kitért, vajon a lakosság milyen részaránya lenne hajlandó 1-2 százalékkal többet fizetni az áramért és a gázért, ha az állam az így létrejövő összegből 50 százalékos támogatást adna nyílászáró cseréire, hőszigetelésre és fűtőkorszerűsítésre (14. ábra). A válaszadók közel 60 százaléka nyilatkozott úgy, hogy vállalná ezt a terhet az energiahatékonysági beruházások állami támogatása érdekében, míg 39 százaléka nem viselne ezért többletköltséget. Tehát a lakosság többsége elfogadna egy 1-2 százalékos áram- és gázár-emelést, ha a költségnövekmény energiahatékonysági beruházásokra lenne fordítva. Mivel 2013 folyamán két részletben összesen húsz százalékkal mérséklődtek a háztartások energiaköltségei, így az ennek egytized, egyhuszad részét kitevő, konkrét célra fordított díjemelések a lakosság számára a felmérés szerint elfogadható. Nem ismert, hogy ha ugyanezt a kérdést a rezsicsökkentő lépések előtt tettük volna fel, akkor milyen válaszok érkeztek volna.

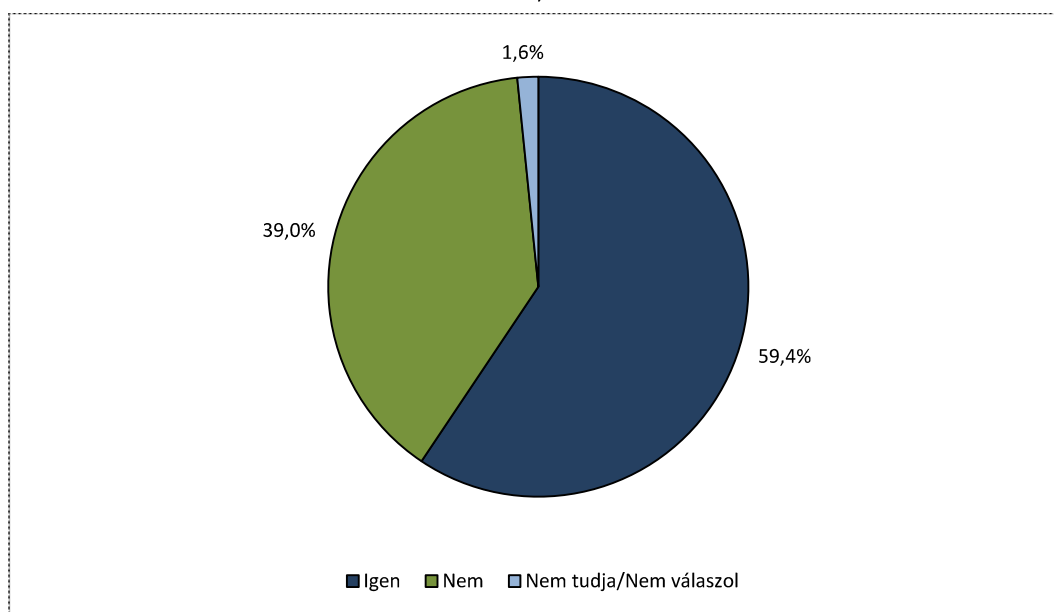
Mindazonáltal fontos kiemelni, hogy a magyar lakosság mindenfajta díjemelésre érzékeny, így a lépés kommunikációja kulcskérdés. Ahogyan a rezsicsökkentést, úgy ezt az „energiahatékonysági hozzájárulást” is célszerű külön tételként feltüntetni a számlán, valamint a meg-

⁶ http://www.portfolio.hu/vallalatok/fenntarthatovilag/az_okos_meres_lehet_a_kulcs_az_eu-s_elvarasok_teljesiteséhez.188304.html , Letöltve: 2013.12.11.

⁷ <http://www.mee.hu/hu/node/11283> , Letöltve: 2013.12.13.

valósult beruházások esetében az uniós projektekhez hasonlóan külön táblával jelezni, hogy milyen forrásból valósult meg. A lakosság szívesebben áldoz arra, aminek később látja az eredményét.

14. ÁBRA HAJLANDÓ LENNE ÖN 1-2 SZÁZALÉKKAL TÖBBET FIZETNI AZ ÁRAMÉRT ÉS A GÁZÉRT, AMENNYIBEN AZ ÁLLAM AZ ÍGY LÉTREJÖVŐ ÖSSZEGBŐL 50 SZÁZALÉKOS TÁMOGATÁST ADNA NYÍLÁSZÁRÓ CSERÉRE, HŐSZIGETELÉSRE ÉS FŰTÉSKORSZERŰSÍTÉSRE?

Forrás: Századvég

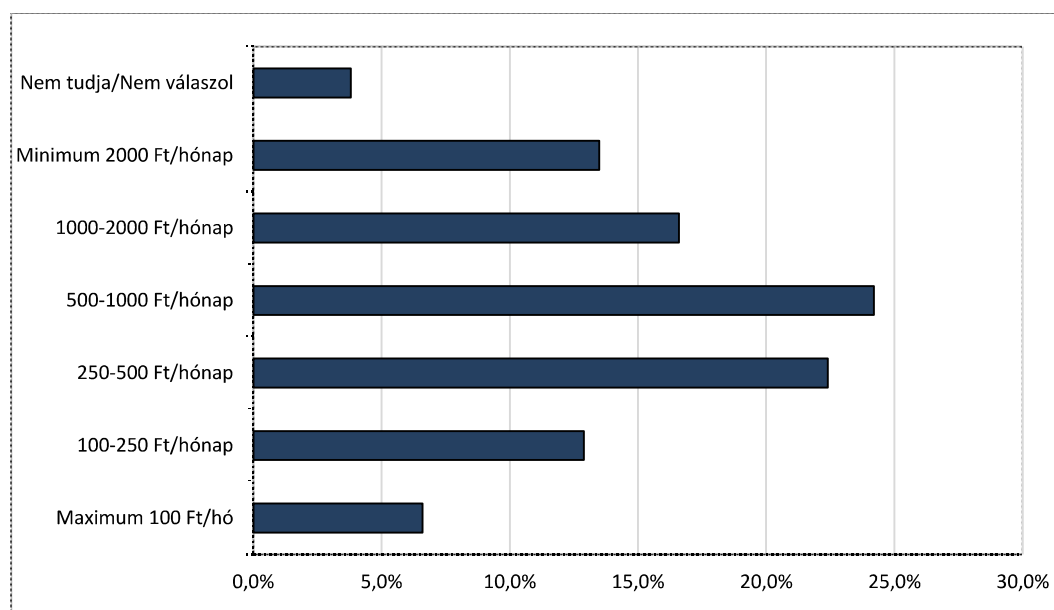
Végül zárt kérdés formájában, közel lineáris skála segítségével felmértük a lakosság **többletköltség-vállalási hajlandóságát**, azaz, **hogy havonta milyen összeget lenne hajlandó áldozni az energiahatékonysági beruházások állami támogatása érdekében** (14. ábra). A kutatás eredménye a válaszok közelítőleg Gauss-görbe szerinti eloszlását eredményezte. Hiszen a legtöbb válaszadó a két középső értékű lehetőséget választotta, **24,2 százalékuk havi 500-1000, 22,4 százalékuk pedig 250-500 forint többletköltséget lenne hajlandó fordítani e célra**, míg havi 2000 forintnál többet a megkérdezettek **13,5, 100 forintnál kevesebbet pedig a 6,6 százaléka adna**. Az adatokat összevetettük a válaszadók saját bevallása szerinti társadalmi pozíciójával. Az eredmények azt mutatták, hogy **a legnagyobb többletterhet a társadalom alsóbb rétegei vállalnák, annak ellenére, hogy jövedelmük a legalacsonyabb**. A középosztály vállalása ettől kissé elmaradt, míg a legkisebb többletköltséget a társadalom felsőbb rétege lenne hajlandó viselni az energetikai beruházások állami támogatásának érdekében.

Ez a jövedelmekkel fordítottan arányos kép több okból kifolyólag alakulhatott ki. **Egyrészt a társadalom alacsonyabb státuszú szegmense jellemzően gyengébb energiahatékonyságú**

épületekben lakik (ezt felmérésünk adatai is visszaigazolták), és **havi kiadásainak nagyobb részét teszik ki a rezsiköltségek**, mint a magasabb státuszú háztartások esetében, így számukra nagyobb jelentőséggel bírnak az energiahatékonyság növelésére irányuló programok. Annak is szerepe lehet, hogy **a társadalom vagyonosabb rétege a felújítások során nincs feltétlenül ráutalva az állami támogatásra, akár önerőből is képes lehet azt végrehajtani, szemben szegényebb háztartásokkal.** A megkérdezettek valós tehervállalási hajlandóságának felmérését némileg torzíthatta, hogy a 15. ábrán látható értékek a lekérdezés során növekvő sorrendben lettek említve, így a középső értékek felülsúlyozása természetesnek tekinthető.

Ahogy az korábban is említettük, **az épület-energiahatékonysági beruházások a rezsiköltség-csökkentés továbbvitelét, kiteljesítését szolgálják.** A beruházásokat elősegíti, hogy a lakossági önrészt ki fogják egészíteni a kormányzat által meghatározott konstrukciókban nyújtott támogatások. (Közzvélemény-kutatásunk utolsó két kérdésében egy ilyen alap feltőkésítésére való lakossági költségviselési hajlandóságot vizsgáltuk.)

15. ÁBRA HAVONTA HÁNY FORINT TÖBBLETKÖLTSÉGET VÁLLALNA A FELÚJÍTÁSOK TÁMOGATÁSA ÉRDEKÉBEN?

Forrás: Századvég

A közvélemény-kutatásból az látszik, hogy egy fogyasztó átlagban havi 500-1000 Ft-tal hajlandó lenne hozzájárulni egy ilyen államilag is támogatott alap feltőkésítéséhez. Amikor végehez közeledik a rezsicsökkentés és az ehhez kapcsolódó kommunikáció, érdemes az energiahatékonyságra fókuszálni és azt megvizsgálni, hogy hogyan lehet a hozzájárulást a leginkább méltányosan begyűjteni és a forrásokat a lehető leghatékonyabban allokálni az energiahatékonysági beruházások megvalósulása érdekében. Véleményünk szerint a kormánynak ebben a kérdésben célszerű proaktívan előgondolkodnia.